

Đề bài

Tình yêu quê hương tha
thiết, mãnh liệt đã
được nâng cánh bằng
cảm hứng lãng mạn

trong bài thơ **Cảm nghĩ
trong đêm thanh tĩnh**
của **Lí Bạch**:

Đầu giường ánh trăng rọi
Ngõ mặt đất phủ sương
Ngẩng đầu nhìn trăng sáng
Cúi đầu nhớ cố hương.

Hãy phân tích và phát
biểu cảm nghĩ về bài
thơ trên.

Bài làm

Quê hương là gì hỡi mẹ?

Mà cô giáo dạy phải yêu

Quê hương là gì hỡi mẹ

Ai đi xa cũng nhớ nhiều.

Lời trẻ nhỏ hỏi mẹ trong sáng, ngây thơ nhưng cũng chính là nỗi lòng chung của những người con xa quê mẹ lăng du nơi đất khách. Có ai đi xa mà không nhớ quê hương bởi quê hương với mỗi người đã trở thành máu, thành thơ, thành một phần của tâm hồn. Hơn nữa, đối với Lí Bạch, thi nhân suốt một đời chống kiếm phiêu du nhưng luôn nặng tình thương nhớ quê hương, tình cảm tha thiết, mãnh liệt dâng trào ấy còn được nâng cách bằng cảm hứng lăng mạn, bay bổng kì diệu qua bài *Cảm nghĩ trong đêm thanh tĩnh*:

Đầu giường ánh trăng rọi

Ngõ mặt đất phủ sương

Ngẩng đầu nhìn trăng sáng

Cúi đầu nhớ cố hương.

Chính cái chất lăng mạn, trữ tình đậm thắm, cái chất thơ nồng ấm của Lí Bạch, con người hiệp khách đã làm cho khúc nhạc lòng vền vẹn hai mươi âm tiết chứa chan tâm tình người con xa quê sống mãi với thời gian.

Từ xưa đến nay, các thi nhân bao giờ cũng mượn cảnh để tỏ bày nỗi niềm tâm sự của mình. một bức tranh đẹp ập vào mắt ta trước tiên cũng là cảnh rồi mới tới những gì ẩn chứa bên trong. Và Lí Bạch *thi tiên* của thơ Đường Trung Quốc ngay từ những dòng đầu đã dẫn ta vào một thế giới tràn đầy ảo diệu:

Sàng tiền minh nguyệt quang

Nghi thị địa thượng sương.

Ấn tượng đầu tiên để lại trong ta là trăng. Trăng ở khắp nơi không chỉ giới hạn ở nơi đầu giường mà ánh trăng bao trùm cả không gian, tỏa khắp căn phòng nhỏ, hòa quyện vào ánh trăng của cả vũ trụ bao la. Trăng như một dòng suối chảy miên man trong đêm sâu, trăng như một làn xoáy huyền vi và tinh tế chảy tràn qua, vuốt ve mọi vật bằng thứ ánh sáng mát dịu. Cảnh vật như say dưới ánh trăng, như lặn đi trong cái tĩnh lặng đến khôn cùng của đêm khuya. Câu thơ với những vần bằng êm ả như càng làm tăng nét êm đềm của dòng sông trăng, gieo vào lòng người cảm giác lăng lăng, thanh tĩnh lạ thường. Giữa khoảnh khắc đêm sâu chỉ có ánh trăng là chủ thể, thiên nhiên hiện lên cái vẻ đẹp trong sáng nhất, cuộc sống trở về với những nhịp bình lặng, thâm trầm, trút bỏ cái náo động, xô bồ của ban ngày. Tất cả giờ đây chỉ còn là tâm hồn thanh thoi say giữa bát ngát đất trời ngập ánh trăng.

Hơi thở của đất trời cũng thật nhẹ nhẹ như sợ làm vỡ cái giây phút huyền diệu của chị Hằng. Trăng đẹp và thơ mộng như một bài thơ, trăng tìm đến với con người làm bạn. Bác Hồ có viết:

Trăng vào cửa sổ đòi thơ

Việc quân đang bận xin chờ hôm sau.

Bác Hồ đành từ chối người bạn tri kỉ tri âm để lo cho việc quân, việc nước, lo *nỗi năm châu*. Còn với Lí Bạch, người lãng tử trong phút dừng chân nơi quán trọ để trọn lòng mình đến với thiên nhiên, say trong thiên nhiên, đập chung nhịp đập bồi hồi, xao xuyến của đất trời. Cuộc sống thật thanh bình, gió trăng vào chơi không cần gõ cửa, như bạn cố tri vốn đã thân thiết từ lâu lắm rồi. Thật vậy, với một hồn thơ lãng mạn, bay bổng như Lí Bạch thì làm sao có thể vô hình, hững hờ trước một ánh trăng đẹp, nhất là vào khoảnh khắc thời gian của đêm thâu, khi tất cả đã lắng đọng lại, trong sáng và tinh khiết sau những bụi bặm của cuộc sống đời thường. Trăng rơi ngay bên đầu giường của thi nhân, lại là minh nguyệt, đủ thấy được nhà thơ yêu trăng, say trăng, thân thiết với trăng đến mức nào! Có lẽ, trong một phút giây xao xuyến, hồn thơ Lí Bạch đã chơi vui, tan ra, hòa quyện cùng gió trăng để rồi đặt bút viết ra những dòng thơ thật trữ tình, thể hiện rõ dáng dấp của một *Thi tiên*.

Nghi thị địa thượng sương.

Chỉ năm chữ thôi, năm chữ tưởng chừng như không là gì mà câu thơ bùng dậy một sức sống mới, thật mới mẻ mà cũng thật là huyền ảo như có sắc, có hồn. Một ánh trăng rơi mà tác giả ngỡ như là sương khói. Chỉ một hình ảnh thôi mà đủ gợi lên cả một thế giới cảm xúc mênh mang. Phải là một con người thiết tha với vẻ đẹp thiên nhiên say mê và có tình cảm nồng nàn với những gì xảy ra chung quanh mình mới có được cái nhìn thi vị hóa đến thế. Sức liên tưởng phong phú như làm hình tượng thơ sống dậy, như làm ta tan ra trong thế giới huyền ảo của thi nhân. Trăng hay là sương la đà mặt đất? Ánh trăng hắt qua khung cửa sổ, soi xuống căn phòng hay là sương khói mông lung? Trăng! Thực đó mà như không thực, như mờ ảo, khó nắm bắt đến kì lạ. Bằng chất lãng mạn vốn có, thi nhân đưa ta đến một thế giới mới, thế giới mơ mộng, huyền ảo của thi, ca, nhạc, họa. Trăng đêm nay có còn là trăng của cuộc sống đời thường nữa không hay qua cảm quan rất riêng của Lí Bạch đã trở thành một vầng trăng mờ ảo, trăng của cõi thiên thai? Cái sương khói của ánh trăng như làm cho câu thơ ngập trong không khí mơ màng, hư hư thực thực, trăng sáng mà sáng bằng bạc, huyền ảo. Trăng ở quanh thi nhân như có mấy tầng mây lớp. Trăng làm cả không gian hẹp của thi nhân – căn phòng trọ và không gian bao la của vũ trụ – bầu trời đêm hòa chung làm một. Cả đất trời và hồn người như quyện chặt vào nhau. Quả thật, phải là một đêm khuya thanh tĩnh lắm mới nghe được tiếng đất trời và vầng trăng đang thì thầm trò chuyện, mới nghe được nhịp đập bồi hồi

trong trái tim nghệ sĩ. Chính lúc không gian lắng lại để chìm vào phút giây thanh tĩnh, yên ả nhất của thời gian, khi mảnh trăng của đất trời treo vằng vặc thì trong cõi riêng của cảm xúc, một mảnh hồn cô đơn đang khao khát mơ tìm tri âm, tri kỉ, một thi nhân đang ngấm trăng mà buồn cho cõi đời cát bụi trầm luân và con người đứng trước cảnh đẹp nơi quê khách cũng đang gửi chút tình về chốn quê xưa, đó là Lí Bạch:

Cử đầu vọng minh nguyệt

Đề đầu tư cố hương.

Dịch:

Ngẩng đầu nhìn trăng sáng

Cúi đầu nhớ cố hương.

Một con người đang say sưa thưởng thức và gởi trọn hồn mình vào cảnh đẹp thiên nhiên mà phút chốc, vội quay về với chính mình chắc hẳn phải có một nỗi niềm tâm sự trĩu nặng và dồn nén. Từ tư thế mở đầu *ngấm trăng* trong giây lát quên đi cả một đất trời dâng trào *tư cố hương*. Nỗi lòng của Lí Bạch trào lên mãnh liệt, tha thiết, day dứt hơn bao giờ hết. Đêm nay nhìn trăng sáng nơi quê hương, đưa con phiêu lãng chắc có lẽ đã thấy tâm hồn mình trần trở khôn nguôi khi hắt lên từ thẳm sâu nỗi nhớ của trái tim, ánh trăng năm nào trên núi Nga Mi thời trai trẻ chợt tái hiện về. Năm xưa, một chàng trai trẻ đầy sức sống ngấm trăng trên núi Nga Mi thì chỉ thoáng một chớp mắt, hình ảnh ấy đã thuộc về quá khứ, thuộc về dĩ vãng quá xa mờ. Người con xa quê thấy lòng mình chùng xuống, ngoảnh đi ngoảnh lại thoát đã mười mấy năm ròng, giờ đây đứng trước đất trời trong cảnh trăng vơi vợi, bao hình ảnh ngày xưa tái hiện về, dồn dập, nén chặt, chất chứa như một đoạn phim quay chậm. Quá khứ, hiện tại, quê nhà, quê người tất cả như đan xen, như hòa quyện vào nhau, trĩu nặng trong tư thế của một con người cúi đầu mà tâm hồn quay quắt nhớ, *cử đầu* đối diện với hiện tại, với ánh trăng của ngày hôm nay, nơi đất lạ, nhưng con người ấy lại ngoảnh mặt, phủ nhận hiện tại, muốn quên đi những gì đang diễn ra, con người ấy *đề đầu* để níu kéo, quay về với quá khứ đã đi qua, quá khứ đã một thời thân thuộc, gắn bó, yêu thương. Khi ngẩng đầu tư thế hướng ngoại, trông ra mảnh trăng của đất trời còn khi cúi đầu là hướng nội, mà quay về với thế giới nội tâm đang trần trở những nỗi niềm thẳm kín bao nhiêu tâm trạng, bao nhiêu suy nghĩ như làm cả bài thơ nghiêng hẳn về câu cuối, tự tình so với ba câu đầu, tả tình. Tình ở đây là tấm lòng thương nhớ quê hương. Với người con xa quê, đã lâu lắm rồi như Lí Bạch, tình cảm ấy càng da diết khôn nguôi. Hơn nữa trong bốn bề không gian thanh tĩnh lại càng tô đậm, càng làm sâu sắc nỗi nhớ quê hương mãnh liệt, cuộc sống của tâm hồn. Có lẽ, trong suốt cuộc đời chống kiếm lãng du, làm một hiệp khách thi nhân, đây là lúc Lí Bạch để tâm hồn mình lắng lại, sống trọn vẹn với tình quê hương, sống trọn vẹn với những hoài niệm xinh đẹp của quá khứ hơn bao giờ hết. Thế mới biết quê

hương là những gì thiêng liêng nhất, một ngôi nhà, một góc phố, một cánh đồng, một dòng sông mang dáng dấp quê xưa cũng gợi cho ta bao cảm xúc, còn Lí Bạch, tình yêu ấy còn được nâng cánh bằng cảm hứng lãng mạn nên chỉ một ánh trăng cũng làm sống dậy hình ảnh cố hương trong tiềm thức. Nhà thơ Chế Lan Viên có câu:

Khi ta ở, chỉ là nơi đất ở

Khi ta đi, đất đã hóa tâm hồn.

(Tiếng hát con tàu)

Khi con người Lí Bạch bắt đầu con đường phiêu lãng, đất quê hương thật sự đã thành máu, thành hồn. Tình yêu quê hương, hay đúng hơn, cố hương, càng sâu sắc, mãnh liệt đầy đủ các cung bậc của trái tim. Khi ngẩng đầu ngắm trăng, khi cúi đầu nhớ về quê cũ, hai tư thế tưởng chừng đối lập nhau (hai câu thơ đối rất chỉnh từng lời, từng chữ) nhưng nó lại bổ sung cho nhau, càng làm tình yêu và nỗi nhớ cố hương thêm nồng nàn, sâu thẳm, nhờ yêu quê hương mà quên cả vẻ đẹp thiên nhiên. Hình ảnh quê xưa và ánh trăng như hai mà một, bao hoài niệm cố hương gắn liền với kí ức về trăng.

Tình yêu quê hương với cả một bức tranh chan chứa ánh trăng làm nền bay cao mãi, xa mãi, ngân vang mãi khúc nhạc lòng của chàng trai trẻ ngày nào trên núi Nga Mi, giờ đã là một Lí Bạch sau mười mấy năm, trầm tư suy ngẫm về quá khứ. Câu thơ cuối khép lại nhưng tình, nhưng ý vẫn còn chưa dứt, bởi dù chỉ hai mươi chữ, nhưng cuối cùng đậm nét trong ta mãi mãi vẫn là một con người cúi đầu nhớ về quê cũ.

Là một bài thơ ngũ ngôn tứ tuyệt, bài thơ còn vẫn vương lại mãi trong ta, thấm nhuần trong ta nỗi niềm tiếc nhớ, ngậm ngùi như một bản nhạc kết thúc bằng âm trầm xao xuyến. Trước hết, đó là vì chất dung dị mà sâu sắc của ngôn từ, chất lãng mạn trữ tình mà chân thực của cảm xúc và bao trùm lên trên hết là vì tình yêu cố hương tha thiết, mãnh liệt trào dâng trong từng câu, từng chữ. Tĩnh dạ tư, một phút trầm lắng suy tư trong đêm thanh tĩnh, gợi nơi ta một cảm giác xao xuyến, bồi hồi và hơn nữa là chút đồng cảm, đồng điệu. Xa quê hương, ai mà không nhớ không thương, cũng như em, xa nơi chôn rau cắt rốn không thể nào quên được một con đường, một góc phố rêu phong của thành Nam yêu dấu. Lí Bạch đã viết bài thơ bằng tình cảm rất chân thực nên tình yêu cố hương được thể hiện sống động mà khơi dậy bao cảm xúc. Ta bồi hồi trước chất lãng mạn của bài thơ, ta trân trọng, nâng niu những tình cảm thực sự từ đáy lòng của nhà thơ cũng chính là ta đã hiểu, đã cảm được cái hay, cái đẹp của nghệ thuật thơ ca, chính là ta đã hiểu và ta tìm thấy sự đồng điệu nơi thi nhân Lí Bạch. *Tĩnh dạ tư* xứng đáng là một bản tình ca của tâm hồn, là khúc nhạc lòng chan chứa nặng nghĩa tình của Lí Bạch nói riêng và của bao người con xa bước nặng tình thương nhớ quê hương.

Quả thật Lí Bạch với tình yêu quê hương tha thiết, mãnh liệt được nâng cánh bằng cảm hứng lãng mạn tuyệt vời. Quả Tĩnh dạ tư đã hâm nóng những mạch cảm xúc trong ta. Ta yêu quý trân trọng, hòa cùng những dòng thơ Lí Bạch cũng chính là ta đã làm cho giá trị đích thực của thi ca chuyển tải thế giới nội tâm của con người sống mãi với thời gian. Làm sao có thể quên dáng hình một hiệp khách thi nhân cúi đầu hồi tưởng trong tiềm thức và làm sao có thể quên một Lí Bạch *Thi tiên*, nhà thơ của những cảm xúc trắng hoa trong tâm hồn, nhà thơ đã góp phần làm diện mạo nền thơ Đường thêm phong phú.

Đây những tập Đường thi bất tuyệt!

Thơ Đỗ Phủ, Lí Bạch tinh hoa

Cùng với trăng sao vắng vặc

Triệu ngàn năm mới tựa hôm qua.

(Tình yêu của sách – Tế Hanh)

Nguyễn Ngọc Diệp